

ایمن سازی ساختمان مهد کودک

چکیده

مهد کودک به عنوان مکانی مطمئن در فراهم آوردن زندگی سالم و نشاط انگیز و تربیت کودکان با رفتاری سالم، نقش بسیار ارزنده ای ایفا می کند. مهد کودک باید مانند یک کودکستان کارآمد، تجارب آموزش با کیفیت عالی را نیز برای کودکان فراهم آورد. یکی از مهم ترین وظایف این مراکز ایجاد محیطی امن، سالم، مطلوب همچون کانون گرم خانواده برای کودکان است. در این مقاله به ایمن سازی مهد کودک که شامل ساختمان مهد کودک، اصول مکان یابی ساختمان مهد کودک، فضا و شرایط بهداشتی اتاق های مراکز پیش از دبستان، موارد ایمنی مهد کودک و فضای بازی مهد کودک پرداخته ایم.

کلیدواژه ها: مهد کودک، ایمنی، پیش دبستانی

مقدمه

آموزش پیش دبستانی برای کودکان پنج تا شش سال در نظر گرفته شده است؛ زیرا در این سن، کودکان یکی از مراحل مهم زندگی خود را از لحاظ شخصیتی - اجتماعی طی می کنند. از جمله ویژگی های مهم این آموزش رشد عقلانی، کلامی و اجتماعی کودک است. در آموزش پیش دبستانی، مهارت هایی از قبیل خواندن، نوشتن و حساب کردن به کودک آموخته می شود. محیط مهد کودک با هدف کمک

به رشد هوشی و کلامی و اجتماعی تر شدن کودک، او را برای دوران ابتدایی آماده می کند و همچنین باعث تقویت خلاقیت در کودکان و فعال شدن آن ها در فعالیت های گروهی می شود (علیزاده تبریزی، ۱۳۹۰). دوره پیش از دبستان، اولین مرحله آموزش و پرورش رسمی است و محیط رفتاری بسیار مهمی برای کودکان به شمار می رود (کول، ۱۳۸۷؛ Smith, 2010).

کودکان که اعضای کوچک و لطیف جامعه اند، با بیان تعاملات و نیازهای خود قابلیت و توانایی تأثیرگذاری بر شکل گیری محیطشان را دارند، اما در این امر مهم به معمارانی آشنا به علوم رفتاری کودک نیازمندند. اکثر خانواده ها قبل از ورود فرزندان خود به دبستان و برای ارتقای سطح ارتباطات جمعی، آن ها را به مهد کودک ها و مراکز پیش دبستانی می فرستند که این امری مثبت تلقی می شود. اما آنچه نگران کننده می باشد، جدی نگرفتن رابطه انسان و محیط طبیعی و در ضمن، تفکیک ناعادلانه آن دو است. امروزه مکان هایی که به این قصد بنا شده اند، انگشت شمارند و اکثر این مکان ها ساختمان هایی هستند که تغییر کاربری یافته اند (عباسپور، ۱۳۹۳).

طراحی فضاهای ویژه کودکان، مانند مهد کودک ها، از آن جهت اهمیت دارد که «در سنین ۴ تا ۷ سالگی تخیل کودک جنبه عملی پیدا می کند». در طول این سال ها کودک از محیط تأثیر بیشتری می گیرد. حال آنکه فضاهای مذکور

استحکام ساختمان نیست، بلکه رفتارشناسی کودک و توجه ظریف به روحیات و اخلاق کودکانه و تأمین آرامش، راحتی، امنیت و بهداشت او باید مورد توجه قرار گیرد. در وهله اول، هدف ایجاد حس تعلق نسبت به محیط کودک است. تأکید بر شوق‌انگیز بودن محیط و ایجاد شرایط لازم برای پیوند عاطفی میان کودکان در مهدکودک، گسترش روابط اجتماعی آنان و ایجاد محیطی با نشاط، مستلزم توجه به نظرات کودکان و همچنین ضوابط و استانداردهای کمی و کیفی مربوط به فضا است. از این‌رو، کودکان قبل از یادگیری به محیط علاقه‌مند می‌شوند و از اینکه در چنین جایی هستند، خوشحال‌اند (عباسپور، ۱۳۹۳).

اصول مکان‌یابی

۱. هم‌جواری‌ها و غیرهم‌جواری‌ها

در مکانی که برای احداث مهدکودک در نظر گرفته می‌شود، مسائل ایمنی، بهداشتی، سلامت و آسایش کودکان از گروه سنی ۳ ماهه تا پایان ۶ سالگی که در این مراکز نگهداری می‌شوند، رعایت شده باشد. از این‌رو، در استقرار این مراکز باید به مسئله هم‌جواری آن‌ها با سایر کاربری‌ها، وجود آلودگی‌های صوتی، محیطی و هوا بسیار توجه شود. این مراکز باید از مراکز چون توالت‌های عمومی، محل‌های جمع‌آوری زباله، گورستان‌ها، کارگاه‌های تولیدی و صنعتی آلوده‌کننده محیط زیست، مسیل‌ها و حریم‌های خطوط انتقال برق و گاز، جایگاه‌های سوخت‌گیری، کشتارگاه‌ها، کانال‌های روباز، پرتگاه‌ها و بزرگراه‌ها و سایر اماکنی که به نحوی ممکن است ایجاد مزاحمت (دود، بو، گرد و غبار و سروصدا) و خطر کنند، دور باشند و ترجیحاً در جوار فضاهای سبز، تفریحی، آموزشی و مسکونی استقرار یابند.

۲. مکان استقرار

مکان استقرار یک واحد مهدکودک باید به گونه‌ای انتخاب شود که کمترین شیب و ناهمواری را داشته باشد و در مواردی که شکل غالب زمین با شیب زیاد باشد، طراحی به صورتی انجام شود که امکان فعالیت آموزشی در کارآمدترین شکل ممکن فراهم آید.

در ایران، مناسب کودکان طراحی نشده‌اند. بیشتر مهدکودک‌ها در فضاهای مسکونی و حتی آپارتمان‌ها قرار دارند که با نقاشی و رنگ‌آمیزی، ظاهراً به محیطی کودکان تبدیل شده‌اند (نقره‌کار و دیگران، ۱۳۸۴).

مهدکودک اولین مکان اجتماعی و عمومی است که فرزندانمان آن را تجربه می‌کنند. بنابراین، آنجا به‌خصوص فضایی که برای بازی بچه‌ها در نظر گرفته می‌شود، باید ویژگی‌های محیطی و فیزیکی قابل اطمینانی داشته باشد تا بتواند امنیت و آرامش برای کودکان به ارمغان آورد (عباسپور، ۱۳۹۳). مهدکودک باید محیط امن جسمی، عاطفی و روانی و در عین حال مکانی برای پرورش جسم سالم و استعداد‌های بالقوه کودک باشد (تقی‌زاده و دیگران، ۱۳۸۸).

در این مقاله به ایمن‌سازی مهدکودک که شامل ساختمان، مهدکودک، اصول مکان‌یابی ساختمان مهدکودک، فضا و شرایط بهداشتی اتاق‌های مراکز پیش از دبستان موارد ایمنی مهدکودک و فضای بازی مهدکودک پرداخته‌ایم.

ساختمان مهدکودک

در طراحی ساختمان مهدکودک، کودک‌محوری اولویت دارد؛ به این معنی که ساختمان باید برای نگهداری موقت کودکان طراحی شود. منظور از ایمنی فقط

فضا و شرایط بهداشتی اتاق‌های مراکز پیش از دبستان

فضا و شرایط بهداشتی مورد نیاز در اتاق‌های یک مرکز پیش از دبستان، بسته به کاربری و گروه کودکانی که در آن نگهداری می‌شوند، متفاوت است. اتاق‌های یک مرکز پیش از دبستان شامل اتاق نگهداری کودک، کلاس آموزش، فضای بازی، اتاق محل تعویض کودکان شیرخوار، اتاق مادران، اتاق نگهداری کودکان بیمار، اتاق معاینه کودکان، اتاق استراحت برای کارکنان، اتاق‌های خدمات (آشپزخانه، انبار مواد غذایی، رختشوی خانه، اتاق تجهیزات برق و مکانیک و خدمات تلفن، موتورخانه و غیره) است (صادق و همکاران، ۱۳۹۴).

اتاق‌ها و کلاس آموزش کودکان باید شرایط بهداشتی زیر را دارا باشند

کف اتاق‌ها

از جنس مقاوم، صاف، بدون درز و شکاف و

قابل شست‌وشو باشد.

– کف اتاق کودکان نوپا دارای پوشش مناسب، نرم و تمیز (از جنس فوم) و قابل شست‌وشو باشد.

سطح دیوار

– صاف، بدون درز و شکاف و به رنگ روشن باشد.

– از انتقال صدا به اتاق‌های مجاور جلوگیری کند.

– دیوار اتاق‌های مراقبت کودک از بالای قرنیز تا ارتفاع یک متر باید با روکش‌های قابل ارتجاع، صاف، به رنگ روشن، قابل شست‌وشو و بهداشتی (مانند ابر، اسفنج، روکش چرم یا چرم مصنوعی مشابه پستی میل) پوشیده شده باشد.

سقف ساختمان

– صاف، تا حد ممکن مسطح، بدون ترک خوردگی و درز و شکاف باشد و همیشه تمیز باشد.

در و پنجره‌ها

– از جنس مقاوم، سالم و بدون ترک خوردگی، شکستگی و زنگ‌زدگی باشند.

قابل شست‌وشو و همیشه تمیز باشند.

– درهای مشرف به فضای باز و پنجره‌های بازشونده مجهز به توری سالم و مناسب و همچنین فنردار باشند.

– پنجره‌های اتاق‌های کودکان باید از داخل شبکه‌ی محافظه داشته باشند (کنترل بهداشت و ایمنی محیط مراکز پیش از دبستان، ۱۳۹۵).

زمین بازی

سطح زمین بازی

سطح زیر وسایل بازی باید به اندازه کافی نرم و حجیم باشد تا هنگام سقوط بچه‌ها، مانع آسیب دیدگی آن‌ها شود. سیمان – آسفالت و سنگ‌فرش غیرقابل قبول است. چمن، خاک و خاک فشرده نیز مناسب نیستند. سطح زمین بازی باید عاری از آب، نخاله‌های مختلف مانند شاخه درخت، ریشه درخت، چوب شکسته، آهن زنگ زده و امثال این‌ها باشد و باید از مواد نرم مثل خاک اره، شن، ماسه نرم یا کائوچوی نرم پر شده باشد. سنگ‌فرش ساخته شده از مواد کائوچویی که از نظر ایمنی آزمایش شده باشد نیز مناسب است.

طراحی و فضا

تجهیزات مهدکودک باید برای دو گروه سنی متفاوت طراحی شود: گروه دو تا پنج سال (پیش دبستانی) و گروه پنج تا دوازده سال (کودکان مدرسه‌ای). در مهدکودک‌های استاندارد و ایمن، فضای محیط بازی هر یک این دو گروه سنی کاملاً متمایز و مجزاست. برای جلوگیری از اغتشاش، بچه‌های کوچک نباید از تجهیزات بچه‌های بزرگ‌تر استفاده کنند؛ زیرا ممکن است به آسیب دیدگی آن‌ها منجر شود. بچه‌های بزرگ‌تر نیز نباید از وسایل بچه‌های کوچک‌تر استفاده کنند، زیرا وسایل کوچک و فضای اختصاص یافته به آن‌ها ممکن است برای بزرگ‌ترها دردسر ایجاد کند.

برای وسایلی که در ارتفاع قرار دارند باید حفاظ و نرده‌های ایمنی نصب شود و وسایل با ارتفاع بیش از ۶۷ سانتی‌متر باید حداقل دو متر و هفتاد سانتی‌متر از

یکدیگر فاصله داشته باشند. تاب، الاکلنگ و دیگر تجهیزات دارای حرکت باید در فضایی جدا از محل بازی بچه‌ها قرار داده شوند. تاب باید حداقل دو حفاظ داشته باشد و هر تاب حداقل شصت سانتی‌متر از تاب دیگر و حداقل ۶۷ سانتی‌متر از فضای سایر وسایل و نرده ایمنی فاصله داشته باشد. این وسایل نباید دارای قسمتی باشند که سر، دست، پا یا عضو دیگر بچه‌ها داخل وسیله گیر کند. تمام منافذ و جاهای باز (مثلاً پله‌های نردبان سرسره) باید کمتر از ۹ سانتی‌متر یا بیشتر از ۳۲ سانتی‌متر باشند.

نگهداری و مراقبت

هیچ وسیله‌ای نباید شکسته یا خراب باشد؛ وسایل فلزی نباید زنگار داشته باشند. وسایل چوبی هم نباید ترک داشته باشند یا تراشه ریز داشته باشند. تجهیزات مهدکودک باید از مواد بادوام ساخته شده باشند که از هم جدا نشوند و در اثر تغییرات آب و هوا خراب نشوند. بخش‌هایی مانند قسمت‌های سفید، قسمت‌های قلاب‌مانند، پیچ‌ها یا لبه‌های تیز را کنترل کنید و مراقب باشید که لباس بچه‌ها به آن‌ها گیر نکند (تقی‌زاده و دیگران، ۱۳۸۸).

موارد ایمنی در مهدکودک‌ها

- کلیه پریشا حفاظ و درپوش مناسب داشته باشند.
- کلیه وسایل برقی دور از دسترس بچه‌ها باشد.
- وسایل سرمازا در ارتفاع مناسب نصب شده باشد.
- سیم‌کشی برق ساختمان توکار باشد.
- کنتور برق دارای جعبه محافظ باشد.
- گودال و جاله در حیاط مهدکودک وجود نداشته باشد.
- جعبه کمک‌های اولیه موجود باشد.
- مدیران از کاربرد وسایل کمک‌های اولیه و کپسول‌های آتش‌نشانی آگاهی داشته باشند.
- کپسول اطفاء حریق در مهدکودک موجود باشد.
- در مهدکودک به خیابان‌های شلوغ باز نشود.
- پله‌ها دارای نرده باشند.
- حوض و حوضچه در حیاط مهدکودک نباشد.
- درها و کلیه اتاق‌ها و دستشویی از داخل قفل نشود.
- پرده‌های دارای ریسمان در اتاق‌ها و... آویخته نشود.
- شاخه‌های زیرین درختان حیاط در صورت ایجاد مزاحمت قطع شوند.
- از ماسه و اسفنج در زیر وسایل بازی استفاده شود و وسایل بازی استاندارد باشند.
- ساختمان مهدکودک سقف شیروانی نداشته باشد.
- در فصل زمستان برای جلوگیری از سوختگی کودکان در مقابل بخاری‌ها حفاظ نصب شود.
- از بخاری‌های دیواری و غیراستاندارد در مهدکودک استفاده نشود.

نتیجه‌گیری

همه ساله تعداد زیادی از کودکان در مهدکودک‌ها و مدارس در اثر بی‌احتیاطی یا بی‌توجهی به موارد ایمنی، دچار حوادث ناگوار می‌شوند؛ در حالی که با رعایت اصول ساده و بیش‌تر با افتاده می‌توان از بروز بسیاری از حوادث ناگوار پیشگیری نمود. در صورت استفاده از ساختمان‌های معمولی و مسکونی برای احداث

مراکز پیش از دبستان و رعایت نکردن شرایط ایمنی، حوادثی از قبیل زلزله، آتش‌سوزی و بارندگی‌های شدید مخاطرات جبران‌ناپذیری برای کودکان به همراه دارد. از این‌رو، رعایت مواد ضروری در تأمین ایمنی این مراکز در کاهش آسیب‌های ناشی از حوادث، بسیار اهمیت دارد و بایستی در برنامه‌ریزی برای ایمنی‌سازی محیط‌های آموزشی مورد توجه مسئولان امر قرار گیرد.

منابع

۱. علیزاده تبریزی، آنا. (۱۳۹۰). بررسی صلاحیت حرفه‌ای مدیران مراکز پیش‌دبستانی. رشد آموزش پیش‌دبستانی، دوره دوم، شماره ۳.
۲. کول، ونیتا. (۱۳۸۷). برنامه آموزش‌وپرورش در دوره پیش از دبستان، ترجمه فرخنده مفیدی، تهران: نشر سمت.
3. smith, P.K., Connolly, J. (2010). Ecology Of Preschool Behavior. Published In the United State of American By Cambridge University.
۴. عباسپور، رقیه. (۱۳۹۳). ملاحظات ارگونومیکی ساختمان مهدکودک‌ها، نشریه طراحان انسان‌محور، شماره ۵.
۵. نقره کار، عبدالحمید؛ مظفر، فرهنگ؛ صالح، بهرام؛ شرفایی، میوه (۱۳۸۸). طراحی فضای مهدکودک براساس رابطه بین صفات خلاقیت و ایده‌های معمارانه، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۳۲، سال هشتم.
۶. تقی‌زاده، پروین؛ جلالوندی، فرشته؛ احمدی، مهناز؛ کریمی، شهین. (۱۳۸۸). ایمنی در مهدکودک، برگزیده مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران.
7. <http://www.environmentalhealth.ir>
۸. صادق، معصومه و همکاران. (۱۳۹۴). سند راهنمای برنامه درسی رشته تربیت کودک. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی و فن‌حرفه‌ای و کاردانش.
۹. سسازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی دفتر تألیف کتاب‌های درسی و فن‌حرفه‌ای. چاپ اول، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
10. <http://125amol.ir/>